



MİRZA MERYEMHAN DÎVÂNİ

HAZIRLAYAN: FEYZİ ÇİMEN



dünbugün
yarın



Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.



“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 232
Edebiyat: 107

ISBN 978-625-8371-27-7
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2022

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Hazırlayan:
Feysi Çimen

Editör:
Ahmet Atilla Şentürk

Baskı Hazırlık:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Egokitap
(Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Mirza Meryemhan Dîvânı

Hazırlayan: Feysi Çimen (Dr. Öğr. Üyesi); Editör: Ahmet Atilla Şentürk (Prof. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2022.

653 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 232)

ISBN 978-625-8371-27-7

1- Edebiyat 2- Divan



MİRZA MERYEMHAN DÎVÂNİ

HAZIRLAYAN: FEYSİ ÇİMEN

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

İçindekiler

Takriz.....	7
Takriz.....	9
Ön Söz.....	11
Giriş.....	15
Mirza Meryemhan (Hâni).....	21
Kaynakça.....	59
Simge ve İşaretler.....	64
Transkripsiyon Alfabesi.....	65
Mîrzâ Meryemhân Divânı - Çeviriyazı Metin.....	67
Şahıs ve Yer Adları Dizini.....	437
Mîrzâ Meryemhân Divânı - Tıpkıbasım.....	443

Ön Söz

Bin küsur yıldır Türklerin alfabe arayışı devam etmekte olup hâlihazırda birçok Türki devlet Latin alfabesinde karar kılmıştır. 1990'lı yıllarda heyecan uyandıran ortak Türk dili ve alfabesi girişimleri maalesef akim kalmıştır. Bugün birçok Türki devlet Latin alfabesi kullanmasına rağmen kullanılan simgelerde farklılıklar vardır.

Türkler tarafından kullanılan alfabeler içinde bin yıla yakın kullanımını devam eden Arap alfabesi, coğrafi tasnife göre “Doğu Türkçesi” olarak kabul edilen Çağatayca ve “Batı Türkçesi” olarak kabul edilen Osmanlı Türkçesi için son derece önemlidir. Türklerin İslam’ı kabulüyle başlayan Arap alfabesinin kullanımı 20. yüzyılda fiilî olarak sona ermiştir. Günümüzde Arap alfabesini kullanan Türki dil olarak Uygurca’yı söyleyebiliriz.

Bir dilde, okunamayan bir alfabe ile kaleme alınıp kütüphane raflarında meçhul kalan bir eserin muhtevası, kelime ve dil bilgisi kaidesi veya dil metninin tarihlendirilmesi bakımından yepyeni açılım ve imkânlarla sahip olabilir. Bunun en güzel örneği Divânu Lugâti't-Türk'ün bulunması ve neşredilmesidir.

Bulunduğu alfabe ile kalması durumunda anlaşılamayacağı ve modern araştırmacının istifadesinden uzak olacağı için bu eserler telif amacına hizmet etmez. Bundan dolayı Türkiye Türkoloji'sinde sıkça yapılan

bilimsel metin neşri çalışmaları son derece önemlidir. Yüz yıla yakın bir süredir devam eden bu bilimsel transkripsiyon ve transliterasyon çalışmaları zaman zaman tenkide uğramaktadır. Bir eserin bilimsel neşrinin yapılması herhangi bir konuda araştırma yapan lakin bu yazıyı ve dili bilmeyenlere kaynaklık etmesi açısından son derece önemlidir. Daha çok yazma biçiminde olan bu eserler çok farklı amaçlar için kaleme alınmışlardır. Buna rağmen mesela bir tıp metninin bir doktor tarafından bilimsel neşrinin yapılması çok olası olmadığı için metin neşri görevi “şimdilik” dil araştırmacılarının uhdesindedir.

Yazma eserlerin neşrinde temel problemler vardır. Bazı metinlerin birden fazla nüshası olabilirken bazı metinlerin tek nüshası bulunmaktadır. İster çok nüshalı ister tek nüshalı olsun her bir neşir kendine mahsus zorluklar barındırır. Çok nüshalı metin neşirlerinde her bir nüshanın görülmesi için çaba gerekirken tek nüshalı metinlerde imladan ve eserden kaynaklanan okuma güçlüklerinin üstesinden gelmek için azami gayret gerekir. Sahanın uzmanlarının malumu olacağı üzere ulaşılan bir nüsha bilgisinin teyidi, hususiyile temini, sonrasında tahkiki hayli uzun ve yorucu bir süreçtir. Bu kitap böyle bir çabanın ürünüdür.

Nitelik ve hacmi ne olursa olsun son varağa kadar bütün metinlerin neşredilmesi bir zarurettir. Zikredilen gereklilikten hareketle, Mirza Meryemhan (Hânî) Dîvânı'nın bilimsel neşrini hazırlamaya karar verdik. Çalışmamız, Mirza Meryemhan'ın Dîvân'ı ışığında hayatı ve eserlerini kapsamaktadır.

Bu çalışmada birçok kimsenin emeği ve katkısı vardır. Öncelikle Mirza Meryemhan'ın Dîvân metnini benimle paylaşan ve okuyamadığım yerlerde değerli fikirleriyle bana destek olan, Özbekçe kaynakların tespiti ve özel resimlerin temini hususunda verdiği destek için Mirza Meryemhan'ın torunları Nurullah Muhammed Raufhan ve onun oğlu Fayzullahan Kitapdar'a teşekkürler ederim. Sağ olsunlar, var olsunlar. Ayrıca Fayzullahan Kitapdar, Mirza Meryemhan'ın Dîvân'ını Özbekçe neşre hazırlamaktadır. Bu vesileyle bunun bilgisini ve müjdesini vermiş olmak isterim.

Meryemhan'ın Dîvânı 210 varak, 8225 satır yazı, 8070 mısra şiir, 58107 kelimelik bir hacme sahiptir. Ehline malum olacağı üzere 58107 kelimenin 200 tanesinin okunması ve anlamlandırılması ile metnin kusurlu kısımlarının tespiti, bunların tamiri için engin bir yazma metin okuma tecrübesi, üst düzey bir akıl ve dikkat gerekmektedir. Bu boşluğu doldurmak adına sabahın altısından başlamak üzere aylarca verdiği çok değerli yardımları için “Hocaların Hocası” Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk'e ömrüne ve ilmine bereket dileyerek sonsuz teşekkür ederim.

Her zaman çalışmam için beni motive edip “Bugün kitap için ne yaptın?” sorusuyla teşvik kamçısını sırtımdan eksik etmeyen nice dost ve duacılarıma minnetlerimi sunarım.

Bu çalışmayı hazırlamak için zamanlarından çaldığım eddaim yârim Elif, oğlum M. Bahadır ve kızım Y. Şifa'ya en derin kalbî muhabbetlerimi ifade ederim.

Son olarak çalışmanın kitap olarak basılmasında yaptığı sponsorluktan dolayı ilim ve âlim dostu, kitap hamisi Method Research Company Genel Müdürü Cengiz Kılıç Bey'e teşekkürü zevkli bir borç bilirim.

Feyzi Çimen, İstanbul, Üsküdar 2022

Kaynakça

- Açık, Fatma, *Özbek Edebiyatı*, Alp Yayınları, Ankara, 2007.
- Ahmedov, B., *Devletşah Semerkandî (Meşhur kişiler) Özbekistan SSR Neşriyatı*, Taşkent, 1967.
- Akbarova Muhammad Raufhan (Atahon) Kızı, Nozirahon, *Mening Buvi-conim [Hatıralar ve Şiirler]*, Taşkent, 2015.
- Arat, Reşit Rahmeti. *Atebetü'l-hakayık, Edib Ahmed Yükneki*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.
- Arat, Reşit Rahmeti. *Kutadgu Bilig: İndex*. Haz. Kemal Eraslan v.d., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1979.
- Arat, Reşit Rahmeti. *Vekayi Babur'un Hatıratı: Zahirüddin Babür Muhammed b. Ömer Babür*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1943.
- Atalay, Besim. *Abuşka Lugatı veya Çağatayca Sözlüğü*, Ayyıldız Matbası A. Ş. Ankara, 1970.
- Atalay, Besim. *Divanu Lugati't-Türk dizini: Endeks*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1986.
- Atif, Mehmed. *Kaşgar tarihi: Bâis-i Hayret Ahvâl-i Garibesi*, Haz. Prof. Dr. İsmail Aka, Vehbi Günay, Cahit Telci, Eysi Kitap ve Yayın, Kırkale, 1998.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe sözlük (3 cilt)*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005.
- Caferoğlu, Ahmet. *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1968.
- Coşkun, Volkan. *Özbek Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Türkçe Sözlük (5 cilt)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007.

- Çelik, Muhammed Bilal. *Yarkend Hanlığı'nın Siyasi Tarihi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Çimen, Feyzi. *Molla Muhammed Timur Âsârü'l-İmâmiyye Çağatayca Kelile ve Dimne Tercümesi (İnceleme, Metin, Dizin-Sözlük)*, DBY Yayınları, İstanbul, 2022.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat: Eski Ve Yeni Harflerle*, Haz. Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi, Ankara, 2006.
- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- Eckmann Janos. *Çağatay El Kitabı*, Haz. Günay Karaağaç, Akçağ Yayınları, 2006.
- Eckmann, Janos. *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Haz. Osman Fikri Sertkaya, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.
- Eckmann, Janos. *Mecâlisü'n-Nefâ'is: Uştmahtarların Açığ Yolu (Cennetlerin Açık Yolu): Metin, Dizin-Sözlük, Tıpkıbasım, Mahmut B. Ali*, Haz. Semih Tezcan, Hamza Zülfikar; Dizin-Sözlük, Aysu Ata. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.
- Eraslan, Kemal. "Çağatay Edebiyatı", *TVDİA*, C. 8, s. 168-176.
- Eraslan, Kemal. *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.
- Eraslan, Kemal. *Mecâlisü'n-Nefâ'is: (Çeviri ve Notlar)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
- Eraslan, Kemal. *Mevlâna Sekkâki Divanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.
- Eraslan, Kemal. *Mizânü'l-Evzân: (Vezinlerin Terazisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.
- Eraslan, Kemal. *Nesâyimü'l min Şemâyimi'l-Fütüvve*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları İstanbul, 1979.
- Erbay, Fatih. W. Radloff'un "Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy" Adlı Eseri ve Eserde Geçen Çağatay Türkçesine Ait Kelimelerin İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü [Yayımlanmamış Doktora Tezi]*, Konya, 2008.
- Ercilasun, Ahmet Bican. *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yay., Ankara, 2007.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993.
- ЭШОНОВА САЛІММАХОН НІШОНБЕК ҚІЗІ. *XX АСР БОШЛАРИДАГИ ҚУҚОН ШОИРАЛАРИ (НИСО ВА ХОНІЙ)*, Тошкент, 2006.
- Eşanova, Selimehan Nişanbekkızı. "20. Yüzyıl Başındaki Kokand Kadın Şairleri: Nisa ve Hanî", *Özbekistan Cumhuriyeti Yüksek ve Orta Mahsus Talim Vezirliği Mirza Uluğbek Özbekistan Milli Üniversitesi [Doktora Tezi]*, Taşkent, 2007.

- Eşanova, Selimehan Nişanbekkızı. "Nisa ve Hanî Eserlerinde Kerbelanâme", *Özbek Dili ve Edebiyatı*, S1. s. 75-79. Taşkent, 2005.
- Gubadzada, Celale. "Özbek Yazar Nurullah Muhammed Raufhan'ın "Büyüyük Şeytan", "Ev", "Ayna", "Geniş Dünya", "Balon", "Kazanç", "Günlere Bir Gün" İsimli Hikayeleri (Giriş- İnceleme-Metin Latin Alfabesine Çevrilmesi- Metnin Türkiye Türkçesine Aktarılması-Sözlük/İndeks)" *Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2014.
- Gümüş, Pınar. "18.-19. yy.da Yaşayan Türkistanlı Kadın Şairler (Hokand ve Harezmi Şairleri)" *Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2013.
- Güzeldir, Muharrem. "Abuşka Lügati (Giriş, Metin, İndeks)", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü [Yayımlanmamış Doktora Tezi]*, Erzurum, 2002.
- Ğafuri, Ğulam. *Uygur Şiveleri Sözlüğü*, Doğu Türkistan, 1986.
- Kaçalın, Mustafa S. *Nevai'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar El-lugatu'neva'iyye ve'l-istişadatu'l-cağata'iyye: giriş-metin-dizinler-tıpkıbasım*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Kaçalın, Mustafa S. *Oğuzların Diliyle Dedem Korkudun Kitabı*, Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Kaçalın, Mustafa S. *Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi Hikayet-i Oğuz-name-i Kazan Beg ve Gayrı (metin ve açıklamalar)*, Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Karşılaştırılmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1991.
- Kayyumov, Polatcan Damulla. *Tezkire-i Kayyumî (3 Cilt)*, Taşkent, 1998.
- Kızıltaş, Emine. "17. yy. Sonundan 20. yy. Başına Kadar Yaşanya Fergâna Muhiti Şairleri (Hayatı ve Eserleri)" *Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2012.
- Kızıltunç, Recai. "Çağatay Edebiyatına Kadın Şairler" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/2 Spring 2012*, p.731-759, Ankara/Türkiye.
- Kononov, Adrei Nikoloevich. *Grammatika Sovremennogo Uzbekskogo Literaturnogo Yazıkı, Izd-vo Akademii nauk SSSR*, Moskva, 1960.
- Köprülü, M. Fuat. "Çağatay Edebiyatı", *İA*, C. 3, s. 270-323.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Ali Şir Nevai: Hamse: Hayretü'l-Ebrar, Ferhad ü Şirin, Leyli vü Mecnun, Seb'a-i Seyyar, Sedd-i İskenderi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1967.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Ali Şir Nevai: hayatı, sanatı ve kişiliği*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1978.

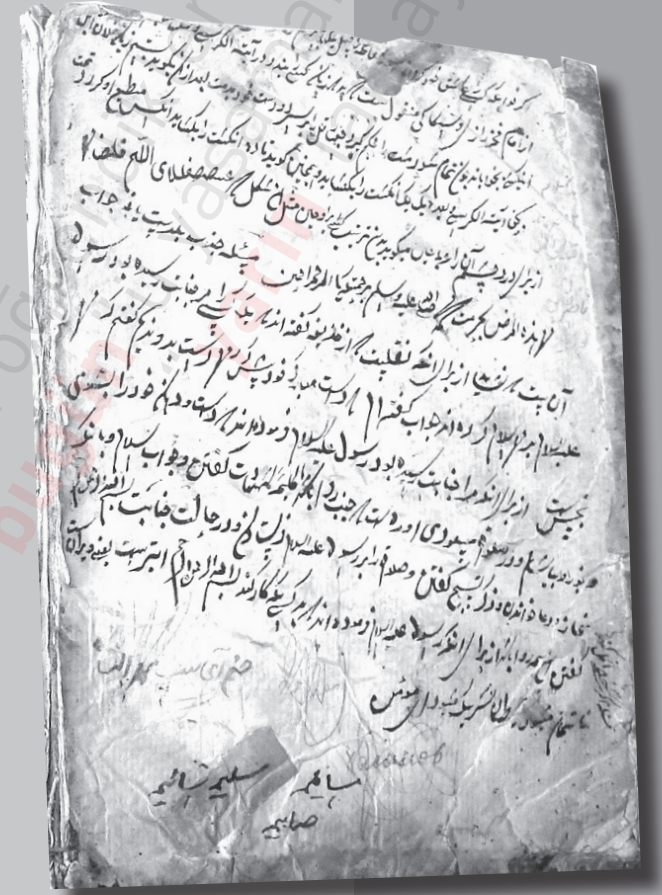
- Levend, Ağâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1973.
- Ma'rufov, M. vd. *Özbek Tilining İzahli Lügati* I-II, 1981, Moskova.
- Meninski, Francisco a Mesgnien: *Thesaurus linguarum orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae = Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*, Yay. Mehmet Ölmez, Simurg Yayınları, İstanbul, 2000.
- Meninski, Francisco a Mesgnien: *Thesaurus linguarum orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae = Index der Türkischen wörter*, Yay. Mehmet Ölmez, Simurg Yayınları, İstanbul, 2000.
- Mirsultan, Aysima: *Cehânnâme, (İnceleme-Tıpkıbasım)*, DBY Yayınları, İstanbul, 2022.
- Mutçalı, Serdar: *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995.
- Mütercim Asım Efendi: Burhân-ı katı ' Muhammed Hüseyin b. Halef Tebrizi*, Haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Öztürk, Rıdvan. *Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- Öztürk, Rıdvan. *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.
- Radloff, Friedrich Wilhelm. *Türklerin Kökleri Dilleri ve Halk Edebiyatından Denemeler*, Çev. Arzu Ekinci, Yasemin Ünlü, Eğitim ve Kalkınma Vakfı Yayınları, Ankara, 1999.
- Raufhan, Nurullah Muhammed. "Kazım Bek Nazım Bek Destanı" *Şark Yıldızı*, S. 9-10, s. 170-188, Taşkent, 1994.
- Raufhan, Nurullah Muhammed. "Kazım Bek Nazım Bek Destanı" *Şark Yıldızı*, S. 11-12, s. 189-220, Taşkent, 1994.
- Redhouse, S. James W. *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.
- Semenova A. A. *Sobraniye Vestoçnih Rukopisey Akademi Nauk Uzbekskoy SSR (11 cilt)*, Taşkent, 1952-1987.
- Shaw, Robert Barkley. *Kâşgar ve Yarkent Ağzı Sözlüğü*, Çev. Fikret Yıldırım, TDK, Ankara, 2014.
- Steingass, Francis Joseph. *Persian-English Dictionary*, Broadway House, London, 1930.
- Süleyman Efendi-i Buharî. *Lügat-i Çağatay ve Türk-i Osmani*, Mihran Matbaası, İstanbul, 1298.
- Şemseddin Sami. *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1317.
- Şincan Halk Neşeriyatı. *Uygur Tilinin İzahli Lügati*, Doğu Türkistan, 1999.
- Tekin, Talat. *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, Simurg, Ankara, 1997.

- Togan, A. Zeki Velidi. *Bugünkü Türk İli Türkistan ve Yakın Tarihi*, Enderun Kitabevi, (2. baskı) İstanbul, 1981.
- Toprak, Funda. "Çağatay Şiirinde Vahşi Hayvanlar ve Yırtıcı Kuşlar", *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer*, 2013.
- Tulum, Mertol. *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Turan, Fikret. "Old Anatolian Turkish syntactic structure" *Harvard University The Department Near Eastern Languages and Civilizations*, 1996.
- Turan, Fikret. *Eski Oğuzca Sözlük-Bahşayış Lügati*, Bilimsel Akademik Yayınlar, İstanbul, 2001.
- Uluç, Lale. *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurlar: XVI. Yüzyıl Şiraz Elyazmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
- Ünver, İsmail. "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall* 2008.
- Üşenmez, Emek, Saidbek Boltabayev, Gülşah Tuğlacı. *Özbekçe Türkçe Sözlük = O'zbekcha-Turkcha Lugat*, Eskişehir Valiliği; Türk Dünyası Vakfı Yayınları, Eskişehir, 2016.
- Üşenmez, Emek, *Yeni Özbek Edebiyatı (Giriş, Edebiyat Tarihi, Metinler, Metin Tahlilleri, Sözlük)*, Akçağ Basım Yayın Pazarlama A.Ş., Ankara, 2013.
- Yaman, Ertuğrul - Mahmud, Nizamiddin. *Özbek Türkçesi Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Özbek Türkçesi Karşılıklar Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.
- Yaman, Ertuğrul. *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Yıldırım, Hüseyin. *Özbek Türkçesi: Dil Bilgisi - Alıştırmalar - Konuşma - Metinler*, Delta Kültür Yayınevi, 2020.
- Yusuf, Berdak, Tulum, Mehmet Mahur. *Özbekistan Türkçesi-Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesi-Özbekistan Türkçesi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1994.
- Zenker, Jules Theodore. *Dictionnaire Turc-Arabe-Persan*, Leipzig, 1806.
- Вахабова, Г. , Непомнина, В. Я. . *Ўзбекистон ССР тарихи (3 cilt)*, Ташкент, 1956.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

Mirzā Meryemhān Divānı

ÇEVİRİYAZI METİN



“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

[Tevhîd]

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 3 1 Hüdâvendâ kerem hânını yaz mên dék gedâlarge
‘Înâyet kıl sa‘âdet nûrını maḥzûn edâlarge
- 2 Heme âlûdelik birle kélip dergâhıngge toḥtar
Saṅga âsân érür luṭf-ıla baḫmaḫ rû-siyâhlarge
- 3 Esîr-i dâm ü şeytân ve günâhımdin ḫîrâsân-mén
Ne müşkûl sen keremle baḫmasaṅg mên mübtelâlarge
- 4 Bolup âḫîr zamân cümle ḫalâyıḫ bend-i nefis oldı
‘Înâyet raḫmetiṅg birle naḫar kıl bî-nevâlarge
- 5 ‘Ġarîḫ-i baḫr-i ‘îsyân-mén ilâhî ne ‘ilâc étgüm
Şarâb-i şevḫ ü zevḫiṅgdin kerem kıl rû-siyâhlarge
- 6 Ezilgen bâr-i külfetdin heme baḫrı edâ yıḫlar
Hidâyet birle rûşen kıl dilin nûr-i şafâlarge

- 7 Tamâm-i halkdin ‘uzletni ister **Hânî**-i maḥzûn
Giriftâr étmegil yâ-Rab tümen-türlüg belâlârgê

Münâcât*mefâ’îlün / mefâ’îlün / fe’ülün*

- 8 Kerîmâ Qadîrâ Perverdigârâ
Raḥîmâ mağfiretlik pâdişâhâ
- 9 Kêlip dergâhînga ‘acîz kuluᅅg pes
Tiler sendin ‘inâyet Bîr ü Bârâ
- 10 Érür-sên bende-perver pâdişâhım
Özüᅅg sal tođrı yolge Kird-gârâ
- 11 Ma’âşî hamrığa âlüde kıлма
ᄚufeylî zât-i pâkıᅅg ey tuvânâ
- 12 Hicâletdin dil-i bađrıᅅm ezilgen
Özüᅅg raḥım eylegil qâdir Kerîmâ
- 4 1 Hâbîbiᅅg hürmeti bendeᅅgni şâd ét
Reh-i tüzğa delâlet kıł Raḥîmâ
- 2 Bolup ef’âl-i zıştımdin peşîmân
Kêlip dergâhînga Qâdir Kerîmâ
- 3 Giriftâr-i hevâ birle heves-mén
Ümîd sendin ḥalâşım Ḥayy-i dâná
- 4 Tutup köz raḥmetiᅅge ḥaste **Hânî**
Âyâ Perverdigâr-i küll-i eşyâ

[Na’t]*mefâ’îlün / mefâ’îlün / fe’ülün*

- 5 Medᄚ ü şenâ köp qâdir Ḥudâge
Dürüd ü bî-ḥad ḥaḳ Muştafâge
- 6 Na’tını aytay tinmey dem-â-dem
Seyyid-i ‘âlem be-dürüd recâge
- 7 Cânlar fedâdur her laḫza her dem
Şâh-i dü-‘âlem ol reh-nümâge
- 8 Şâyet ki bir bâr raḥım étse Settâr
Yétkürese bir bâr ol ‘âlî-câge
- 9 Ḥasret ü elemidin dil ḳange toldi
‘Arzıᅅmni aytsam ol pâdişâhge
- 10 Şeb-tâ-seḫerler giryân ü nâlân
Âḫım çıkıban yetti semâge
- 11 **Hânîni** bađrı ᅅamda ezilgen
Yazsa ᅅamını şâh-i vefâge

Dîger*fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlün*

- 5 1 ‘Işᄚ yolıda dâ’imâ merdâne bolğıl **Hânîyâ**
Çaḳıban ‘ışᄚ çaḳmaᄚın dîvâne bolğıl **Hânîyâ**
- 2 ‘Işᄚ deryâsığa merdâne bolup ᅅavvâşî dék
Özni taşlap tâlib ü revâne bolğıl **Hânîyâ**

Şahıs ve Yer Adları Dizini

A

‘Abdu’l-kâdir 166, 178
‘Acem 236
Âdem 92, 188, 371, 403
Âdem Peygamber 142
Aḥad 154, 161, 162, 177
Aḥmed 72, 78, 123, 164, 165, 166, 176,
339, 397
‘Alî 339, 344, 410, 414, 417, 418, 419, 428
‘Alî Aşğar 418
‘Alî Ekber 414, 417, 418, 419
Allah 179, 180, 220, 315, 331, 341, 348,
367, 389, 390, 391, 392, 416, 424
‘Arab 236, 338
Âşâf ibn Berhiyâ 276
Aslan Bâb 291, 297
Ataḥan 310
Âyet-i ‘ve’l-Leyl 175
‘Azâzîl 117, 124

B

Bâmdâd namâzı 410, 414
Bâzâr-i Korgan 290, 297
Beytü’l-ḥaram 432

Beytü’l-ḥazen 186
Bibican 265
Bibi Zeyneb 412, 413, 427
Bîr-i Ḥaḳ 156
Bîr ü Bâr 72, 84, 87, 139, 159, 172,
179, 186, 231, 339, 342, 346, 347,
348, 375, 436
Burâḳ 390

C-Ç

Cebbâr 130, 199, 203, 266, 285, 328
Cebrâ’il 406
Cehennem 40, 177, 178, 179
Celâlâbâd 274, 275, 290, 297
Cem 379
Cennet 40, 148, 177, 178, 179, 216, 223,
293, 298, 321, 368, 369, 374, 397,
402, 409, 416, 421, 422, 423
Cennetü’l-a’lâ 249
Cibrîl 429
Cûraḥan 320, 321, 322
Çüstî 282, 394
Çehâr-bâğ 290
Çeher-yâr-i a’zam 221
Çehiltan 292, 293

D	<p>Duzeh 253 Düldül 278 Dünya 213</p>	<p>H̱`ace-i Mestân 266, 270 H̱`ace Nüre'd-dîn 278 Hacerü'l-esved 344 Hadîş 346, 401 Hâdiyü'l-muzallîn 402 Hafiyeye 303 Hafîz 243, 244, 245, 246 Hağ 40, 41, 72, 76, 77, 79, 83, 119, 129, 155, 173, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 188, 191, 192, 193, 199, 205, 211, 215, 216, 221, 222, 225, 227, 228, 231, 232, 237, 238, 240, 243, 257, 259, 261, 270, 272, 278, 286, 295, 304, 308, 309, 313, 324, 328, 336, 364, 392, 397, 409, 414, 420 Hakîm-i lem-yezeli 224 Haql-âbâd 305 Hâlik 176, 383 Hallâk-i âlem 401 Hallâk-i ekber 328 Hâmid ü Maḥmûd 301 Han-âbâd Korgança 274 Hânî 41, 52, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 98, 99, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 179, 180, 182, 185, 186, 187, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262,</p>
E	<p>Ebübekr 339 Ehl-i Beyt 405 Eka Muḥyid'-dîn 267 Elest 85 Emânü'l-hâ'iffin 402 Enbiyâ 92, 403, 421 Erḥamü'r-râḥimîn 402 Esîrî 250, 377 Evliyâ 92, 184, 421 Eyyüb 274, 290, 412</p>	
F	<p>Fâtımâ 422, 423, 426, 429 Fergâne 263 Ferhâd 119</p>	
G	<p>Ġaffâr 176, 177, 286 Ġâr-i Çihlten 296 Ġavşu'l-a'zam 40, 119, 177, 178, 179 Ġâyib-i İrân 296 Ġyâşü'l-müstagişin 402 Ġulâm 222</p>	
H	<p>Habîb 148, 186 Hâbîbî 261 Hâbîb-i Hâzret-i Hallâk-i Ekber 401 Hâbîb ü Maḥbûb 319 H̱`ace Çehâr-seng 267, 272 H̱`ace-i Levlak 347</p>	

<p>265, 266, 274, 276, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 287, 288, 289, 292, 295, 297, 298, 299, 300, 302, 314, 316, 317, 318, 320, 324, 326, 328, 329, 331, 332, 333, 337, 339, 344, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 357, 359, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 375, 377, 379, 381, 382, 384, 385, 386, 389, 392, 393, 394, 395, 396, 398, 400, 402, 419, 423, 428, 431, 433, 436 Hannâş-i la'în 298 Hasan 166, 404, 406, 416 Hatmü'l-mürselîn 401 Havâric 413, 414, 415, 417 Havz-i Mârân 277 Hayy-i Dâna 70 Hayy-i Ekber 148 Hayy-i Qadîm 139, 199, 286 Hayy-i Settâr 328 Hayy-i Zül'-celâl 200 Hayy ü Qadîm 246 Hayy ü Kayyüm 156 Hayy ü Tuvân 84 Hâzret-i Allah 179 Hâzret-i Arslan Sirâc 290 Hâzret-i Aslan Baba 291 Hâzret-i Ayim 279 Hâzret-i Bâb Arslan Pîr 289 Hâzret-i Bibi Raḥime 275 Hâzret-i Cenâb-i Aybuva 263 Hâzret-i Ekremü'l-ekremîn 402 Hâzret-i Eyyüb 274, 275 Hâzret-i Ġaffâr 160 Hâzret-i H̱`ace-i Ġâr 269 Hâzret-i H̱`ace-i Şimirğan 265, 270 Hâzret-i H̱`ace Şehâb-i kutb-i Hağ 173 Hâzret-i Hallâk 107 Hâzret-i Hayy ü tuvânâ 339</p>	<p>Hâzret-i İbni 'Abbâs 295 Hâzret-i İmâm Ata 274, 276 Hâzret-i İşan-i Türkistân 278, 280 Hâzret-i Qâdir-i Ekber 334 Hâzret-i Koçkar Çakırın Bâb 297 Hâzret-i Maḥdûm 277 Hâzret-i Nuḥ Nebî 403 Hâzret-i Perverdigâr 179 Hâzret-i Peygamber 179 Hâzret-i Pîr-i Dest-gîr 310 Hâzret-i Sulţân H̱`ace Ahmed 278 Hâzret-i Üveys 234 Hızr 363 Hidayethan 433 Hoğand 297 Hudâ 51, 71, 78, 79, 80, 81, 83, 87, 88, 89, 91, 115, 117, 124, 148, 156, 166, 176, 187, 195, 212, 229, 247, 248, 293, 296, 333, 334, 359, 374, 400 Hudâvend 40, 69, 87, 129, 137, 138, 139, 165, 177, 346, 364 Hür 97, 415, 416 Hüseyn 166, 405, 406, 407, 408, 410, 412, 416, 418, 425, 427, 430</p>
	I-İ
	<p>Issig Suv 275 İşkiyye 303 İblîs 177, 349, 367 İblîs-i la'în 177 İbn Abbâs Tahir-i 'Abbâsî 277 İbni 'Abbâs 295, 296 İbn Ziyâd 411, 426, 428 İbrâhim 403 İlâh 260 İlyâs 363 İsfera Ümmet Baba 98 İşhâk 403 İsmâ'il 403 İşanhan 95</p>

K	Mekke 74, 80, 96, 264, 276, 344, 347, 348, 408
Ka'be 136, 226, 387	Melîh 151
Ķadîr 70, 84, 119, 139, 150, 158, 218, 231, 341	Mesîh 210
Ķâdir 98, 102, 177, 245	Mevlâ 215, 232, 249, 314, 389
Ķâdir AĶad 154, 155	Mevlûdü'n-Nebî 50, 51, 400
Ķâdiriyye 303	Mezâr-i Ķazret-i Ķ'ace Şimîrgân 266
Ķâdir Ķerîm 207	Mîrzâ MuĶammed Ra'ûf 389
Ķâf 250	MuĶammed el-Muştafâ 420
Ķahhâr 285	MuĶammed Muštafâ 402
Ķâsım 405, 415, 416, 418	MuĶarrem ayı 402, 423, 430
Ķays 97	MuĶyi'd-dîn 40, 177, 178
Kerbelâ 406, 409, 421, 426, 428, 429, 430	MuĶyiddîn 156
Ķerîm 70, 84, 102, 117, 136, 139, 140, 157, 161, 165, 168, 176, 200, 226, 233, 242, 245, 250, 253, 288, 289, 299, 300, 301, 316, 325, 348, 364, 367, 396	Mustafâ 71, 92
Ķırğızıstân 276	Muştafâ MuĶammed 162, 163
Kirdâr 328	Mü'min 369
Kird-gâr 161, 179, 212	Mürtaza 81
Köksuv 275	O-Ö
Küfe 408, 410, 411	'Oşmân 81, 339
Ķur'an 174, 337, 428	'Oşmân zü'n-nüreyn 166
ĶuşĶâne 296, 297	Oratepe 276
Ķutb-i pâk 114	Oş 275
Kübrevî 303	'Ömer 81, 166, 339, 344
L	'Ömer-i Ķattâb 166
Lâ-yezâl 317	P
Leyletü'l-Ķadr 338	Pâdişâh Ķânım 265
M	PâdişâhĶan 309
Mâh-i MuĶarrem 414	Pâyiz 290
Mâh-i şa'bân 267	Perverdîgâr 70, 72, 73, 74, 75, 76, 102, 117, 119, 123, 126, 139, 150, 158, 164, 178, 179, 180, 206, 208, 212, 219, 224, 230, 237, 250, 256, 257, 258, 270, 324, 328, 341, 342, 343, 367
MaĶmûd 163, 167, 168, 277	Peygamber 88, 102, 235, 406, 407
Mecnûn 192	
Medîne 73, 74, 79, 80, 81, 96, 130, 197, 264, 316, 344, 347, 348, 408	

R	Şâm 169, 170, 217, 219, 269, 319, 387, 408, 411, 414
Rab 70, 75, 88, 103, 115, 116, 122, 123, 124, 134, 135, 148, 150, 183, 250, 254, 273, 299, 306, 325, 327, 351, 369, 370, 380, 386, 398	Şâm-i şerîf 408
RaĶîm 70, 253, 301, 316, 317	Şehzâde Müslim 411
RaĶmân 186, 253, 301, 316, 319, 326, 327, 328, 334, 335, 337, 362, 367	ŞeyĶîn 121
Ramazân 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339	ŞeyĶ Bâb Arslan 289
Ramazân-i Şerîf 333	ŞeyĶ-i Bab Arslan pîr 292
Rasûl 78, 79, 102, 119, 141, 302	ŞeyĶ-i Şems 234
Rasûlullâh 81	Şeytân 69, 82, 103, 123, 130, 161, 179, 229, 248, 287, 314, 317, 341, 392, 397
Rîzvân 97	Şiblî 234
Rustem 352	Şîr-Ķudâ 166
Rûz-i Elest 388	T
S-Ş	Tâcık 367
Settâr 71, 160, 177, 200, 316, 335, 366	Taşkend 173, 278
Seyyid 'Abdu'l-Ķâdir 156	TeŶgri 41, 83, 165, 166, 178, 184, 189, 190, 191, 197, 214, 223, 231, 232, 240, 242, 243, 275, 329, 330, 334, 337, 338, 339, 351, 375, 377, 391, 399, 403, 421
Seyyid BaĶtâl 277	TeŶgri tebarek 165, 178, 190, 191, 232, 275, 330, 334, 338, 339, 375, 399, 403, 421
Seyyid Ķüseyn 404, 405, 407, 411, 420	Töre 307
Seyyid-i bernâ 77, 78	TöreĶan 264, 306
Seyyid-i Levlak 103	Türkistân 278
Seyyid-i mâh-i 'Arab 338	Ü
ŞiddîĶ 81	Ümmü Gülsüm 427
ŞiddîĶ-i Ekber 166	Ümmü's-Selem 410
SubĶân 84, 130, 136, 156, 157, 223, 231, 246, 301, 319, 325, 326, 334, 337, 338, 397	V
Sultân Veled 276	Vâcib-ta'al 289, 301, 313, 317
Sührâb 352	VârûĶ 271
Süleymân 309	VehĶâb 159, 180
Şâh Ķasan 404	
Şâh-i Ceylânî 178	
Şâh-i Ķasan 407, 408	
Şâh-i Levlak 74, 78, 171	
Şâh-i Merdân 290, 293, 429	
Şâh-i Merdân-i velî 429	

Y

Yâ ilâhî 219
Ya'kûb 97, 308
Yezdân 206, 231, 266, 293
Yezîd 404, 407, 408, 409, 414, 421
Yezîdî 416, 427
Yûsuf 97, 201

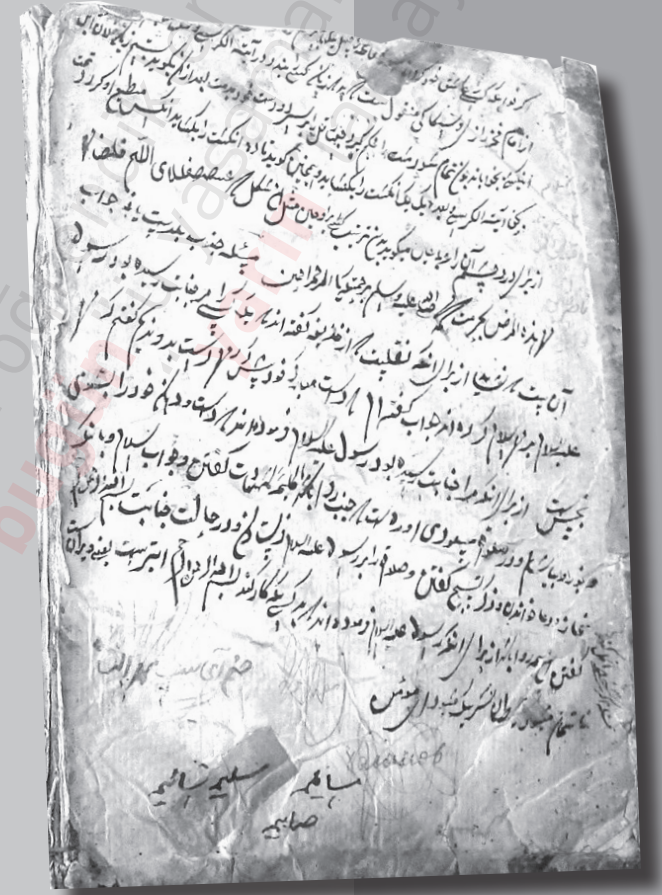
Z

Zeyne'l-'âbid 424, 427
Zü'l-celâl 122, 288, 289, 300, 301, 314, 317

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

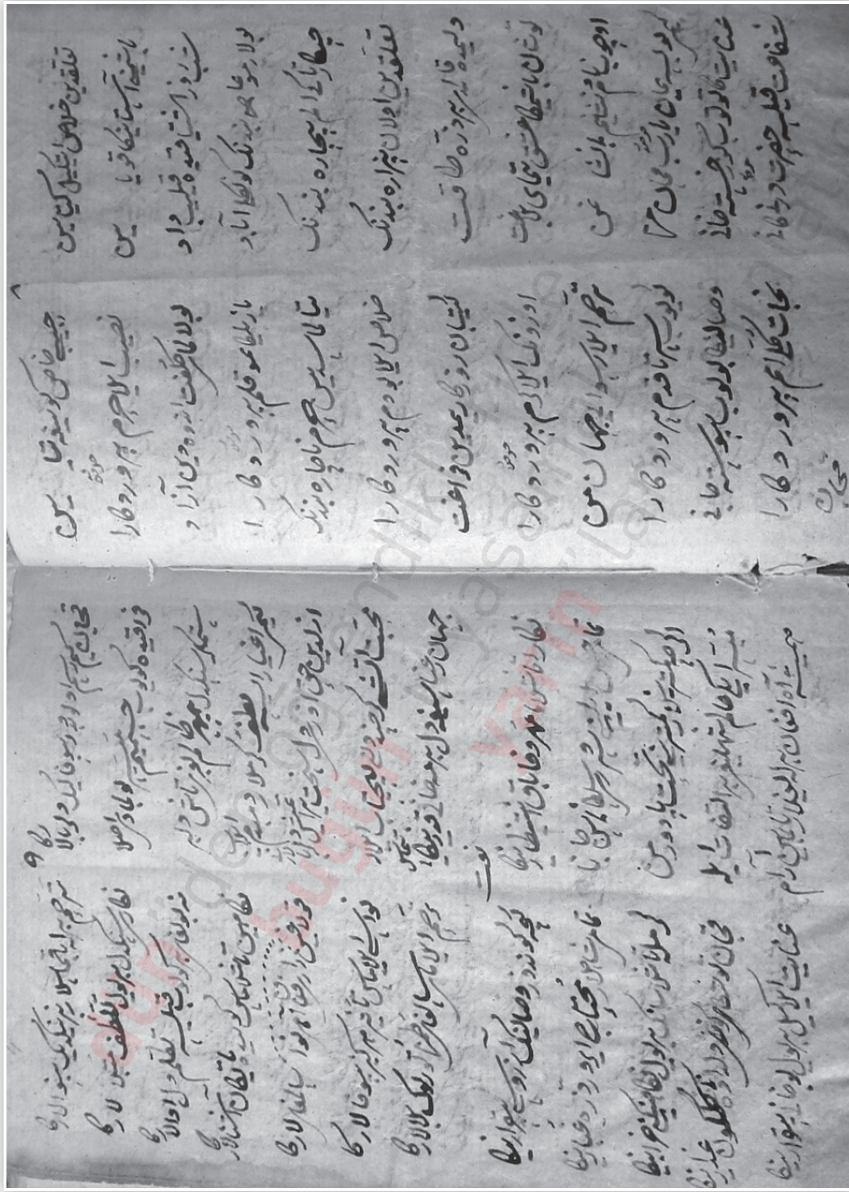
Mîrzâ Meryemhân Dîvânı

TIPKIBASIM



“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.





میرزا مریهم خان دیوانی

MİRZA MERYEMHAN DÎVÂNÎ

Mirza Meryemhan (Hâni), 1884 yılında Hokand yakınlarındaki Oyımçakakir köyünde, soyu hanlara dayanan entelektüel bir ailede doğmuştur. Babası Ebeydullahan, annesi Mesturebanu'dur. Ailenin kökeni, 19. asır başlarındaki Kokand Hanları Ömerhan ve Muhammed Alihan sarayında katiplik yapan meşhur şairler, Mirza Kalender (Muşrif) ve Mirza Eyyüb (Behçet)'e dayanmaktadır.

Mirza, ceddinin Hanlıklar döneminde sarayda icra ettiği mühim görevlerden ve soyadının bir parçası olan "Han/Xon" ise hanedan ailesine olan akrabalığına hümmeten alınmış bir unvandır. Daha sonra soyadı kanunu çıkınca "Kitobdorova" soyadını almıştır. Hâni ise Mirza Meryemhan'ın eserlerinde kullandığı edebî mahlasıdır ki bu mahlas zamanla isminin bir parçası hâline gelmiş ve Mirza Meryemhan Hâni kullanımı böylelikle oluşmuştur.

Hâni, çok genç olduğunu tahmin ettiğimiz bir yaşta İsfaran'ın Şortang köyünde ikamet eden amcaoğlu Mirza Valihan ile evlenmiş ve bu evlilikten sekiz çocukları olmuştur. Sekiz çocuğundan yalnız Muhammad Raufhan hayatta kalmıştır.

Hâni, hayatın akışı içinde yaşadığı toplumun aşk, eğitim, okul, vefat, gurbet, hasret, savaş, askerlik, seferberlik gibi birçok konusuna temas eden şiirler kaleme almış ve bunları Dîvân'ında cem etmiştir.

Mirza Meryemhan'ın hayatı bir nevi seyr-i süluku olmuştur. Çocukluğundan itibaren güçlü bir ilmi ve tasavvufi geleneğin içine doğmuştur. Evlilik hayatıyla birlikte çocuklarının peşe peşe ölümü onda güçlü bir irade ve tahammül gücü var etmiştir.

1957 yılında 73 yaşında yeğeni Rahimehan ve birkaç yakını ile hac niyetiyle çıkmış olduğu yolculuk, hayatının en önemli ve en zor kararıdır. Geri dönmeyi bir nevi manevi kusur sayan Mirza Meryemhan, Tacikistan sınırlarında hasret ve binbir zorlukla yaşamayı kabul etmiş; evlat, akraba, dost ve vatan hasretiyle yanıp tutuşmuştur. Bu yolculuk; soğuk savaş yıllarındaki sıkıyönetim, istibdat ve keyfî ideolojik yasaklar dönemine denk gelmektedir. Haccı gidemeyen geri de dönemeyen Mirza Meryemhan son isteğine kavuşmadan 1967 yılı 18 Aralık Pazartesi günü Ramazan ayı, iftar vakti Korgontepe vilayeti, Cilliköl ilçesi Uzunevliya köyünde vefat etmiştir. Hâlihazırda Tacikistan, Hatlon (eski Korgantepe) ili, Ciliköl ilçesi, Namuna köyü, İmam Zeynü'l Abidin Külliyesi içinde meftundur.



DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-27-7



9 786258 371277